

Izhodišča nevladnih organizacij za novi zakon o TNP

1. Uvod

Koalicija triindvajsetih nevladnih organizacij za ohranitev Triglavskega narodnega parka je septembra 2004, na Državni zbor RS in Vlado RS naslovilo Spomenico, s katero so izrazile svoje poglede in zahteve v zvezi s predlaganim novim zakonom o Triglavskem narodnem parku, ki je v proceduri Državnega zbora. (Tekst spomenice je prilogi). Po parlamentarnih volitvah in spremembi vlade se proces sprejemanja zakona o TNP nadaljuje.

V decembru in januarju smo predstavniki koalicije NVO opravili razgovore s predlagatelji zakona v novem sklicu DZ in drugimi predstavniki države in politike, na katerih je bilo govora o vsebini zakona in o procesu njegovega sprejemanja. Na podlagi študija predloženega teksta zakona ter razgovorov je bil sprejet enoten sklep nevladnih organizacij, da osnutek zakona o TNP iz prejšnjega sklica DZ ne nudi ustreznih možnosti za uveljavitev zahtev iz Spomenice in tudi ne zagotavlja kakovostnega razvoja Triglavskega narodnega parka v skladu z njegovim pomenom za Slovenijo in sodobnimi mednarodnimi standardi. Odločili smo se, da pripravimo nov osnutek zakona, ki ga bomo ponudili predlagateljem, Vladi, Državnemu zboru, lokalnim skupnostim in celotni Slovenski javnosti kot osnovo za dogovor o prihodnosti enega največ vrednih območij Slovenije.

Ožja delovna skupina za pripravo osnutka zakona o TNP, v kateri sodelujejo Marjeta Keršič Svetel, Marija Zupančič Vičar in Jernej Stritih, je ob podpori pravnega strokovnjaka Boruta Šanteja pripravila izhodišča za zakon, ki jih je na sestanku 19. februarja 2005 v celoti podprla Koalicija NVO. Namen izhodišč, ki jih predstavljamo v nadaljevanju, je na pregleden način predstaviti cilje, načela in poglobitve rešitve na katerih naj bi temeljil predlagani zakon, in omogočiti široko razpravo o njih pred oblikovanjem teksta samega zakona, ko je razprava o temeljnih načelih in rešitvah veliko težja.

2. Pristop

Nevladna izhodišča za zakon o TNP temeljijo na eni strani na mednarodnih primerih najboljše prakse na področju upravljanja velikih zavarovanih območij, na drugi strani pa na predlogih za izboljšanje delovanja parka v slovenskem naravnem, kulturnem, pravnem, institucionalnem in izvedbenem kontekstu. Na ta način smo oblikovali nekaj predlogov rešitev, ki gredo bistveno dlje od sedanjega predloga zakona pa tudi druge obstoječe zakonodaje, in ki bodo lahko koristile tudi pri drugih zavarovanih območjih.

Najpomembnejše ideje, ki jih prinašajo ta izhodišča so:

- Ciljna naravnost zakona in upravljanja
- Celovitost in enotnost upravljanja
- Zastopanost deležnikov v odločanju in upravljanju
- Medsebojna povezanost inštrumentov načrtovanja in upravljanja s parkom

V nadaljevanju so v treh tabelah prikazani predlagani cilji zakona, glavna načela na katerih naj bi temeljil zakon in upravljanje parka ter poglobitve predlagane rešitve.

3. Cilji zakona

Cilj	Obrazložitev
Izvajanje določil Zakona o ohranjanju narave	Ta določa, da je potrebno sprejeti nov zakon o TNP
Izvajanje ptičje in habitatne direktive EU (Natura 2000)	TNP kot celota je varstveno območje po obeh direktivah in udejanjanje obeh direktiv mora biti vključeno v ustanovitev in upravljanje parka. Neracionalno bi bilo vzpostavljati vzporeden tir predpisov, načrtov in izvedbenih mehanizmov za Naturo 2000 na območju parka.
Spoštovanje in izvajanje mednarodnih konvencij: <ul style="list-style-type: none"> • Konvencija o varstvu dediščine človeštva • Biotska raznovrstnost • Ramsar • Bern • Alpska • Aarhus • ... 	S pomočjo TNP se v Sloveniji izvaja vrsta mednarodnih obveznosti države, zato mora zakon integrirati zahteve vseh konvencij, ki se nanašajo na park.
Ohranjanje naravnih vrednot: <ul style="list-style-type: none"> • naravni procesi in divjina, • vrste, • habitati 	Namen TNP je hkrati ohranjanje naravnih procesov v smislu divjine in določenih habitatov, ki so rezultat antropogenega vpliva (npr. travišča s kukavičnicami, ki so prioriteten habitat EU). Mozaik divjine in ohranjenih habitatov zagotavlja visoko biotsko raznovrstnost (na ravni ekosistemov, habitatov in vrst) ter ohranjanje rastlinskih in živalskih vrst.
Ohranjanje kulturnega in duhovnega izročila: <ul style="list-style-type: none"> • kulturna krajina, • estetske vrednote, • stavbna dediščina, • zgodovinska dediščina, • vzorci rabe, • načini življenja, • šege in navade, • tradicionalno znanje 	Ohranjanje izročila je že pomembna naloga TNP, ki pa mora biti jasno izražena tudi v zakonu kot ustanovitvenem aktu.
Doživljanje narave in kulturnega izročila in duhovnih vrednot za vse ljudi	Triglav in Julijske Alpe imajo poseben simbolni pomen za Slovence, in predstavljajo javno dobro mednarodnega pomena. Park mora vsem omogočiti doživetje vsebine parka in osmisлити razlagalni in učeči pomen zavarovanega območja.
Gospodarski in socialni razvoj lokalnih skupnosti v vplivnem območju (občine, regije)	TNP predstavlja gospodarski in socialni kapital za državo, občine in regije v katerih se nahaja. Zakon naj bi zagotovil, da bo TNP, v sinergiji z ostalimi cilji parka, tudi dejansko koristil v razvojnem smislu.

Telesna sprostitvev	Park naj nudi izjemne možnosti za telesno sprostitvev na tak način, da predmet ohranjanja (naravne in kulturne vrednote) v parku ne bo ogrožen.
Zagotavljanje okoljskih storitev: biotska raznovrstnost, voda, zrak, genetski viri...	Dolgoročno zagotoviti okoljske storitve, ki jih za državo in širše območje opravljajo ekosistemi na področju parka: ohranjanje biotske pestrosti z genetskimi viri, uravnavanje vodnega režima in zagotavljanje kakovosti voda, čist zrak...
Raziskovalna dejavnost	Park in upravljanje z njim služi tudi kot študijski objekt za ustvarjanje novega znanja o naravi, interakciji med človekom in naravo in o človekovem razvoju. S tem namenom je razglašen tudi kot Biosferni rezervat programa MAB UNESCO.
Usklajevanje in izvajanje državnih in lokalnih politik na teritoriju parka in vplivnem območju	Zakon o parku mora preko svojih določil in mehanizmov zagotoviti doseganje ciljev parka s pomočjo celovitega upravljanja na teritoriju parka.
Sodelovanje javnosti pri odločanju, načrtovanju in upravljanju	Zakon mora zagotoviti ustrezno udeležbo deležnikov pri odločanju, načrtovanju in upravljanju. Najpomembnejši deležniki so: Država, občine, prebivalci parka, lastniki zemljišč, gospodarstvo, nevladne organizacije, širša javnost

2. Načela

Načelo	Obrazložitev
Načelo previdnosti	Je temeljni razlog za ustanovitev samega parka. Morebitno pomanjkanje informacij ali negotovost ne moreta biti razlog za odlašanje z ukrepi ohranjanja. Upravljanje parka mora biti zastavljeno tako, da ohranja možnosti bodočega razvoja tako ekosistemom in vrstam kot tudi človeku (bodočim generacijam).
Celovitost parka kot območja in vrednote državnega pomena	Park je zavarovan kot celota in se v vrednostnem smislu ne deli na več ali manj vredna območja (npr. osrednje in robno). Na različna območja oz. cone se deli glede na namene in cilje v skladu s kategorijami IUCN. Ohranjanje divjine in kulturne krajine sta enakovredna cilja parka, ki ju dosega na prostorsko ločenih območjih.
Upravljanje usmerjeno v doseganje namena parka	Upravljanje parka je namenjeno doseganju namena parka, ki je določen z zakonom
Načelo sodelovanja	Deležniki: državni organi, lokalne skupnosti, lastniki zemljišč, prebivalci, nevladne in strokovne interesne skupine sodelujejo pri upravljanju parka.
Integralno upravljanje (upravna linija, linija lokalne samouprave)	Uprava parka ima polnomočje za upravljanje s parkom, ki združuje državne funkcije (upravna enota, nadzor), upravljanje z zemljišči v državni lasti, upravljanje z naravnimi viri in druge funkcije potrebne za upravljanje s teritorijem parka.

Smernice IUCN <ul style="list-style-type: none"> • za kategorije zav. območij • Parki za življenje 	Za conacijo in upravljanje se uporabljajo smernice IUCN. Velik del parka ustreza kategoriji II. Narodni park, zaradi tega je nacionalno poimenovanje Triglavski narodni park povsem upravičeno. Sodelovanje z lokalnimi skupnostmi temelji na načelih programa IUCN »Parki za življenje«
Principi in kriteriji PAN Parks	Park naj bi pridobil certifikat kakovosti PAN Parks, ki ga je kot evropski standard kakovosti zavarovanih območij divjine razvil WWF in je povsem kompatibilen s smernicami IUCN. Principi PAN Parks so: <ol style="list-style-type: none"> 1. Kakovost naravnih vrednote 2. Učinkovito upravljanje 3. Upravljanje z obiskom 4. Trajnostni turizem 5. Partnerstvo
Načelo solidarnosti	Zakon o TNP je družbena pogodba med vsemi državljani in lokalno skupnostjo o zagotavljanju javnega dobra in storitev parka, in o koristih, ki jih imajo od tega lokalni prebivalci. (Biosferni rezervat)

3. Poglavitne rešitve

Rešitev	Obrazložitev
Ciljna naravnost in členitev območij	Cone so določene po ciljih upravljanja <ul style="list-style-type: none"> • Ohranjanje naravnih procesov: Območja divjine (IUCN I) • Ohranjanje naravnih procesov in doživljanje narave: Območja ohranjanja in doživljanja narave (IUCN II) • Ohranjanje habitatov, kulturne krajine, kulturnega izročila: Območja kulturne krajine (IUCN V) • Dostopnost, gospodarski in socialni razvoj, telesna sprostitve, doživljanje: Območja infrastrukture (Vogel, vojašnica in poligon na Pokljuki, državne ceste)
Vplivno območje	Izven parka se določi vplivno območje, kjer se locirajo dejavnosti in infrastruktura, ki so povezani s parkom, pa ne morejo biti v njem. Razvojne spodbude so enake kot v parku. Izvaja se koordinacija upravljanja in prostorskega razvoja, varovanje parka pred negativnimi daljinskimi vplivi (prepoved vnosa genetsko modificiranih organizmov in tujerodnih vrst). Območja parkovnih občin, ki ne segajo v park.

Svet	<p>Svet parka naj bi zagotovil demokratično legitimnost parka kot celote in omogočil celovito upravljanje z njim.</p> <p>Sestavljajo ga naslednji predstavniki:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Država (imenovanje Vlade) • Občine (volitve – občinski svet) • Prebivalci parka (volitve - splošne) • Lastniki • Javnost/civilna družba
Skupščina	<p>Namen skupščine je oblikovanje širokega posvetovalnega telesa, ki daje predloge in pripombe k delu upravljavca ter obravnava in daje smernice ter mnenja k upravljavskemu načrtu. Sestava: lastniki, občine, prebivalci, zveze in društva, zbornice, NVO-ji, ... ki živijo oziroma delujejo na območju parka. Zastopstvo v skupščini po predstavnikih interesnih skupin.</p>
Regionalna zasnova prostora	<p>Obvezna je priprava regionalne zasnove prostora po Zakonu o urejanju prostora. Svet TNP je eden od partnerjev pri sprejemanju tako kot Vlada in Občinski sveti. Krajinska zasnova in infrastruktura državnega pomena sta obvezni skupni vsebini regionalne zasnove.</p> <p>V primeru, da zasnova ni sprejeta, se prostorski red za TNP pripravi po proceduri za lokacijski načrt za objekt državnega pomena.</p>
Načrt upravljanja	<p>Nepoznavanje situacije ne odvezuje od dolžnosti ukrepanja: Načrt upravljanja so predvsem cilji in ukrepi, opis stanja pa predvsem služi določanju ciljev in ukrepov. Regionalna zasnova prostora je del načrta upravljanja. Ta je nadrejen prostorskim redom, gozdnogospodarskim načrtom, vodnogospodarskim načrtom, lovskim načrtom itd.</p>
Uprava parka je organ ustanovljen z zakonom, ki ima določene lastnosti upravnega organa in posebne lokalne skupnosti	<p>Pristojnosti in odgovornosti:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Upravni postopek = upravna enota za območje TNP – izdaja dovoljenja za posege na področju parka • Ima nadzor na državno lastnino in programi na področju parka • Nadzorna služba s pooblastili ekvivalentnimi lokalni redarski službi na področju prometa • Spodbujanje trajnostnega razvoja na področju parka
Razvojna sredstva	<p>Razvojna sredstva za park in vplivno območje se zagotovijo z zakonom. Poleg proračunskih sredstev so temu namenjeni prihodki od vstopnine, prihodki od naravnih virov, prihodki od certificiranja...</p> <p>Za razvojne podpore se za območje parka v sodelovanju z regijami in lokalnimi skupnostmi pripravi poseben operativni program, ki postane del načrta razvojnih programov na državni ravni</p>

Partnerstva	<p>Park ima možnost sklepati partnerstva z lokalnimi skupnostmi, lastniki, podjetji, NVO itd. za opravljanje posameznih upravljaljskih funkcij. Pri tem morajo biti partnerji zavezani ciljem parka in odgovorni za njihovo doseganje v okviru funkcij ki jih prevzamejo.</p> <p>Npr. Planinska zveza in pota, parkiranje na Vršiču, Mangrtu, Vratih, Bohinju, upravljanje turistične destinacije Julijske Alpe...</p> <p>Park partnerjem lahko izdaja certifikate kakovosti ali izvora .</p>
Popularizacija parka, interpretacija	<p>Park mora imeti dejavno vlogo pri vzgoji in izobraževanju ter promociji parka, varstva narave in negovanja kulturnega izročila.</p>